

Danuta Pierzynka

Wizyta studyjna do Niemiec

23 – 29 czerwca 2013 r.

Wizyta studyjna w dwóch Landach Niemczech: Saksonii i Saksonii – Anhalt, dała możliwość poznania i porównania systemów nadzoru nad szkołami oraz prowadzenia ewaluacji w dwóch krajach związkowych Niemiec.

Saksonia – w tym kraju związkowym odwiedziliśmy Lipsk, gdzie gościliśmy w Saksońskim Instytucie Edukacji oraz Saksońskiej Agencji Edukacji. Obie te instytucje sprawują pieczę nad szkołami, a podlegają bezpośrednio pod Ministerstwo Kultury Kraju Saksonia.

Saksońska Agencja Edukacji sprawuje nadzór na szkołami, odpowiada za ich wspomaganie, doradztwo oraz kształcenie nauczycieli. Saksoński Instytut Edukacji oprócz tworzenia podstaw teoretycznych, innowacji, centralnego kształcenia nauczycieli i monitorowania pracy szkół, zajmuje się ewaluacją zewnętrzną.

W Saksonii od 1995 roku liczba szkół zmniejszyła się z 2300 do 1500. Liczba nauczycieli analogicznie z 40 000 do 28 000. Wśród szkół podległych Saksońskiej Agencji Edukacji znajdują się: szkoły podstawowe, szkoły średnie 1 stopnia oraz szkoły średnie 2 stopnia.

Główne problemy z jakimi boryka się szkolnictwo Saksonii to zmniejszająca się liczba uczniów, brak nauczycieli do szkół podstawowych oraz szkół średnich 1 stopnia.

W Saksońskim Instytucie Edukacji ewaluacją zajmuje się Wydział IV, którego pracownicy opracowują katalog kryteriów do badania jakości pracy szkół, tworzą podstawy teoretyczne i dokonują oceny prowadzonej ewaluacji zewnętrznej.

W szkołach, ewaluację zewnętrzną (tylko całościową) przeprowadzają zespoły ewaluatorów, najczęściej trzyosobowe, w skład których wchodzi, oprócz pracowników Instytutu, specjalnie przeszkoleni nauczyciele delegowani do Instytutu na czas prowadzenia ewaluacji. Szkoła wyznaczona do ewaluacji otrzymuje katalog kryteriów oraz stosowne procedury. Wspólnie z zespołem określa termin ewaluacji. Pierwsze spotkanie zespołu ewaluatorów z pracownikami szkoły, odbywa się na 2 tygodnie przed ewaluacją. Podczas tego spotkania ustalany jest wstępny harmonogram, omawiane są procedury oraz zbierane dokumenty do analizy. Przez dwa tygodnie zespół ewaluatorów analizuje dokumenty otrzymane ze szkoły. Po tym czasie rozpoczynają się wizyty w szkole, które trwają od 3 do 5 dni w ciągu dwóch tygodni. W tym czasie odbywają się wywiady (z nauczycielami, rodzicami, dyrektorem), obserwacje zajęć (od 20 do 30 lekcji) oraz ankietowanie uczniów (w szkołach podstawowych w klasach IV i VI, w gimnazjach w klasach VI, X i XII). Nikt w szkole nie zna wcześniej pytań wywiadów czy ankiet. Wywiad z nauczycielami i rodzicami nie podlega ocenie. Pierwsza obserwacja prowadzona jest przez cały zespół ewaluatorów, po której dokonywana jest wspólna ocena. Pozostałe obserwacje prowadzone są przez poszczególnych członków zespołu, ale cały zespół dokonuje wspólnej oceny na podstawie sporządzonego arkusza obserwacji. Ocena, zarówno wywiadu z dyrektorem jak i obserwacji lekcji, polega na określeniu średniej spełniania wyznaczonych kryteriów, które ustala się w 5 stopniowej skali. W okresie od 8 do 10 tygodni po zakończonej ewaluacji, szkoła otrzymuje raport, w którym każde kryterium jest ocenione w 5 stopniowej skali poziomów jakości, gdzie poziom 1 to poziom niski, a poziom 5 – bardzo wysoki. Raport z ewaluacji jest przekazywany również do Saksońskiej Agencji Edukacji, gdzie szkoła może zwrócić się z prośbą o wsparcie nad wypracowaniem celów dalszego działania oraz metod ich osiągnięcia.

Ewaluacją zewnętrzną w Saksonii objęto 1 100 szkół. Czas na przeprowadzenia ewaluacji we wszystkich szkołach pierwotnie wyznaczono na 5 lat, jednak praktyka pokazała, że czas ten musiał zostać przedłużony na 7 lat. W chwili obecnej pracownicy Instytutu prognozują, że za rok wszystkie szkoły będą objęte ewaluacją, a za dwa lata rozpocznie się drugi cykl badania szkół. Głównym założeniem ewaluacji szkół w Saksonii jest rozwój poprzez otrzymanie obrazu szkoły „Rozwój dzięki informacji”.

Na terenie całych Niemiec działa 16 Ministerstw Kultury odpowiedzialnych za edukację i system kształcenia nauczycieli w swoim kraju związkowym. Dlatego też istnieją duże różnice w sposobie kształcenia nauczycieli, organizacji i programach nauczania w poszczególnych Landach. Przeprowadzone badania na terenie całego kraju wskazały, że 70 – 80% społeczeństwa jest niezadowolonych z niemieckiego systemu szkolnictwa. W związku z tym dwa razy do roku odbywa się, ogólnokrajowa konferencja przedstawicieli wszystkich Ministerstw Kultury, podczas których podejmowane są próby uporządkowania systemu edukacji. Pierwsze ustalenia dotyczą egzaminów maturalnych, które od 2016 roku mają mieć podobne wymagania we wszystkich krajach związkowych. Informacje te pozyskaliśmy w Saksońskiej Agencji Edukacji. Agencja ta pełni nadzór na szkołami saksońskimi znajdującymi się w rejonie Lipska. Pozostałe dwa rejony mają swoje siedziby w Dreźnie i Chemnitz. Do Agencji w Lipsku przynależy 300 szkół, 7 500 nauczycieli oraz 95 000 uczniów.

Przedstawiciele Agencji bardzo mocno podkreślali, że świadczą usługi oraz udzielają wsparcia wszystkim szkołom ze swojego terenu działania. Każdy pracownik Agencji opiekuje się od 20 do 25 szkołami, służy im pomocą, radą, wspiera w

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach

III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

określanii i realizacji celów. W razie potrzeby szkoła, w której była przeprowadzona ewaluacja, może skorzystać z pomocy moderatora zatrudnionego w Agencji Edukacji, którego zadaniem jest wspólne ustalenie kierunków rozwoju oraz sposobów realizacji wytyczonych celów.

Na zakończenie pobytu w Saksonii odwiedziliśmy szkołę, w której odbyła się ewaluacja zewnętrzna. Dyrektor i nauczyciele tej szkoły opowiadali jak przebiegały wizyty zespołu ewaluacyjnego. Podzielili się z nami swoimi spostrzeżeniami i uwagami. Wykazali duże zainteresowanie ewaluacją prowadzoną w Polsce.

Saksonia – Anhalt to drugi kraj związkowy Niemiec, w którym odbywała się wizyta studyjna. W tym Landzie odwiedziliśmy Krajowy Instytut ds. Jakości Szkół i Kształcenia Nauczycieli w Halle oraz Ośrodek Kształcenia Nauczycieli.

Pracownicy Instytutu przekazali nam szereg informacji dotyczących systemu edukacji oraz przeprowadzania ewaluacji w Saksonii – Anhalt. Wskazali podobieństwa i różnice na tle innych krajów związkowych. Podali standardy jakości ustalone dla tego Landu, do których zaliczyć należy:

- osiągnięcia uczniów;
- warunki uczenia się i nauczania;
- profesjonalizm nauczycieli;
- organizacja szkoły;
- kierownictwo i zarządzanie szkołą;
- atmosfera i kultura w szkole.

Oprócz ewaluacji zewnętrznej, Instytut zajmuje się opracowywaniem narzędzi, przeprowadzaniem badań osiągnięć szkół, opracowywaniem przekrojowych wyników szkół oraz ukierunkowywaniem szkół po ewaluacji.

W Saksonii – Anhalt od XI 2004 roku do III 2013 roku przeprowadzono ewaluację we wszystkich szkołach (396 szkół podstawowych, 163 szkołach średnich I stopnia, 66 gimnazjach, 6 szkołach zbiorczych oraz 22 szkołach zawodowych). Przeprowadza ją zespół ewaluatorów, wśród których znajduje się jeden nauczyciel bądź dyrektor wcześniej przygotowany do przeprowadzania badań. Informacje o szkole uzyskuje się z ankiet skierowanych do dyrektora, nauczycieli, rodziców i uczniów), wywiadów, obserwacji lekcji (liczba obserwacji uzależniona jest od liczby nauczycieli – obserwuje się co najmniej 2 lekcje prowadzone przez tego samego nauczyciela), analizy dokumentacji. Zespół przebywa w szkole od 3 do 5 dni. Po zakończonych wizytach w szkole, zespół przez 2 tygodnie przygotowuje raport i przesyła go do szkoły. Po kolejnych 2 tygodniach, ewaluatorzy ponownie udają się do szkoły i zbierają uwagi od nauczycieli i dyrektora.

Obecnie Instytut przeanalizował przeprowadzone ewaluacje i opracowuje nową procedurę wprowadzając zmiany, które dotyczą przede wszystkim:

- zamiany ewaluacji całościowej na tematyczną;
- wyznaczeniu 3 obowiązkowych obszarów do ewaluacji (prowadzenie lekcji, wyniki nauczania oraz zarządzanie szkołą) oraz 11 obszarów do wyboru przez szkołę (zadowolenie uczniów i rodziców, podnoszenie kwalifikacji przez nauczycieli, doradztwo uczniom i nauczycielom, organizacja lekcji i pracy szkoły, indywidualne wspieranie uczniów w nauce, włączenie do zadań uczniów i rodziców). Oprócz tego szkoła może zaproponować obszar, którym jest zainteresowana, a nie ma go w podanych.

Według nowych procedur przeprowadzono ewaluację w 10 szkołach za pomocą takich narzędzi jak: obserwacje (wszystkich nauczycieli i przedmiotów, we wszystkich klasach), analiza dokumentów (np. program nauczania), wywiady (w grupach 4-6 rodziców, nauczycieli, uczniów oraz grupą wspomagającą zarządzanie szkołą), ankiety (uczniowie, w tym samym czasie ankiety wypełniają nauczyciele uczący w danej klasie). Do ewaluacji szkoły zgłaszają się same i podpisują umowy dotyczące zakresu badań. Wyniki badań, przez 2 tygodnie analizuje cały zespół i wstępną propozycję raportu przedstawia w szkole. Szkoła przez kolejne 2 tygodnie zapoznaje się z raportem i nanosi swoje uwagi i spostrzeżenia. Po uwzględnieniu uwag powstaje ostateczna wersja raportu, który przesyłany jest do szkoły. Na życzenie szkoły, w okresie około sześciu miesięcy po zakończonej ewaluacji, zespół ewaluatorów udaje się do szkoły, gdzie w obecności przedstawicieli nadzoru szkolnego sprawdza, w jakim stopniu informacje zawarte w raporcie są zrozumiałe dla nauczycieli. Podczas tego spotkania, nauczyciele są zobowiązani do przedstawienia planu działań poprawiających jakość nauczania.

W ostatnim dniu pobytu w Saksonii – Anhalt zostaliśmy zapoznani z systemem kształcenia kadry zarządzającej szkołami, które odbywa się w formie studiów podyplomowych trwających 4 semestry lub studiów magisterskich w zakresie zarządzania instytucjami edukacyjnymi. Główne cele programu kształcenia to wskazanie w jakie kompetencje oraz cechy osobowościowe powinna być wyposażona osoba, która chce zarządzać szkołą; zapoznanie ze sposobami komunikacji, zarządzania zasobami ludzkimi i czasem, przeciwdziałania stresu, organizacji pracy szkoły i własnej, prawa szkolnego, rozwoju szkoły i osobistego. Na uwagę zasługuje fakt, że do 2011 roku w Saksonii – Anhalt, wśród kadry zarządzającej szkołami, nie było wymagane przygotowanie w zakresie zarządzania.

Czas trwania wizyty studyjnej uatrakcyjniła wizyta w Francke Foundation, która od 1640 roku zajmuje się edukacją dzieci i młodzieży. Jest to miejsce godne polecenia. Największe wrażenie wywarła na mnie biblioteka oraz „Gabinet osobliwości”.

ul. prof. Stanisława Łojasiewicza 4 • 30-348 Kraków III piętro, pokój 3.341 • tel. 126645744 • e-mail: npseo@uj.edu.pl

Pobyt w dwóch krajach związkowych Niemiec był ciekawy z kilku powodów. Po pierwsze, miałam możliwość poznania systemu nadzoru nad szkołami obowiązującym w Saksonii i Saksonii – Anhalt oraz prowadzonej tam ewaluacji. Mogłam dokonać więc porównania z systemem obowiązującym w Polsce. Po drugie, spotkałam ciekawych ludzi, którzy z dużym profesjonalizmem wypowiedzieli się na tematy związane z ich pracą. Po trzecie, miałam okazję wymienić się doświadczeniami i wiedzą związaną z ewaluacją. Szkoda tylko, że w tak niewielkim stopniu mogłam poznać walory architektoniczne i kulturowe dwóch pięknych niemieckich miast Lipska i Halle, a także lokalnej kuchni.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III
Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach
III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego